

Hjörleifur Guttormsson

Ævintýralegt upphaf Breiðdalseturs

Opnun Breiðdalseturs 23. ágúst 2008 var stór viðburður, mjög mikilvægur á mælikvarða lítils kauptúns á Austfjörðum og þýðingarmikill fyrir Ísland allt og sögu jarðvísindanna. Breski jarðfræðingurinn George Walker leggur til stofninn í þetta setur ásamt hugvísindamanninum Stefáni Einarssyni frá Höskuldsstöðum. Hér verður fjallað um hinn fyrrnefndu.

Gamla kaupfélagshúsið var fullt út úr dyrum. Ljósmyndir með grein tók höfundur.

Dr. Walker var óvenju hæfur vísindamaður, glöggskyggn og skýr eins og verk hans öll bera með sér. En hann var eflaust líka heppinn og lifði auk þess á byltingartínum í jarðvísindum. Á sinn hátt líktist hann landnámsmanni þegar hann kom til Íslands að forvitnast um holufyllingar en endaði með því að leggja undir sig heilan landsfjórðung í fræðunum og skila á einum áratug verki á heimsmælikvarða sem margir hefðu talið verðugt sem ævistarfi. Styrkur Walkers fólst í nálgun hans gagnvart viðfangsefninu hverju sinni, aðferðafræði sem var skýr og einföld í glímunni við annars fjölbreytt og flókin viðfangsefni. Og þessari færni skilaði hann til lærisveina sinna, eins og verk þeirra hérlandis bera ljósan vott. Í þeim hópi voru þeir Carmichael, Gibson, Blake, Haggerty, Kinsman, Annels, Roobol og fleiri vísindamenn sem síðan

hafa orðið nafntogaðir og unnið víða um heim að rannsóknum. Til þessa hóps má einnig telja Ómar Bjarka Smárason, sem undanfarið hefur komið mikið við sögu jarðhitaleitar á Austurlandi og naut tilsgagnar Walkers við upphaf síns háskólaferils 1976–1977.

Alhliða úttekt á jarðfræði Austurlands

Sá sem þetta skrifar þekkti Walker aðeins af afspurn. Hann var að ljúka rannsóknum sínum hérlandis um það leyti sem ég kom heim frá háskólanámi og settist að í Neskaupstað. Fáir menn hafa þó orðið mér nátengdari þar eð ég komst brátt yfir ritgerðir hans og þær fylgdu mér síðan á ferðum mínum um Austurland. Síðan hef ég í árbókum Ferðafélags Íslands reynt að miðla sýn hans á myndun austfirska jarðlagastaflans og landmótun austanlands. Walker var fyrstur

manna til að standa fyrir alhliða úttekt á jarðfræði stórs svæðis hérlandis og kortleggja það í þrívidd. Hann greindi staflann í samþættar, rekjanlegar einingar og lýsti kulnuðum megineldstöðvum innan hans. Fornar gosrásir í formi bergganga kortlagði hann og tengdi gliðnun af þeirra völdum við landrekskenninguna sem var í mótun á rannsóknarárum hans hérlandis. Þá sýndi hann samhengið milli holufyllinga af mismunandi geislasteinum og upphaflegs yfirborðs. Þannig

þannig að hann verði aðgengilegur sem flestum, jafnt lærðum sem leikum. Walker var ekki vísindamaður í filabeinsturni heldur kunni þá list að miðla. Um það vitna rit hans og það staðfesta nemendur hans og þeir sem hlýddu á fyrirlestra hans á alþjóðlegum ráðstefnum. Breiðalssetur þarf að valda því hlutverki að miðla, auka og bæta við þann grunn sem þannig er lagður við stofnun þess. Hugmyndir um hvernig að því verði staðið munu aðrir kynna í þessu riti síðar.

George Patrick Leonard Walker

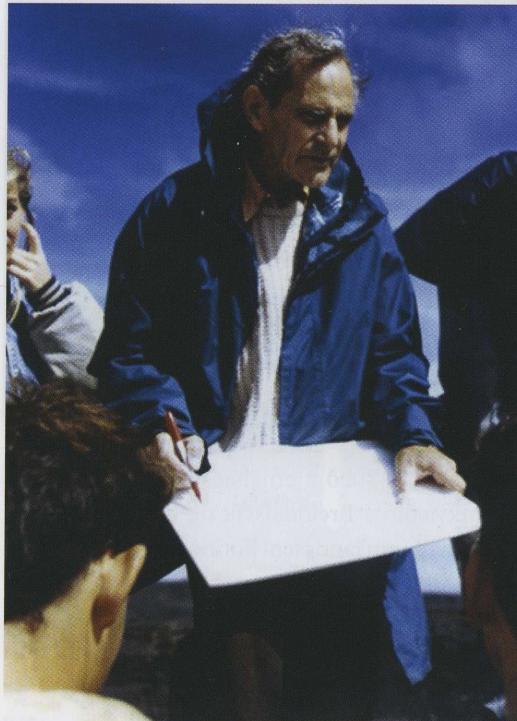
Nokkur æviatriði

- Fæddur í London 2. mars 1926.
- Meistarapróf frá Belfast 1949, doktor frá Leeds 1956. Ritgerð um holufyllingar í blágrýtislögum á N-Írlandi.
- Kennari við Lundúnaháskóla (Imp. College) 1951–1978.
- Rannsóknir hérlandis 1955–1965. Heimsóknir 1973 og 1988.
- Síðari rannsóknir einkum á Azoreyjum, Ítalíu, Kanaríeyjum, Nýja Sjálandi, Indónesíu og Hawaii.
- Búsettur eftir 1978 m.a. á Nýja Sjálandi, Hawaii eyjum og síðast í London.
- Látinn 78 ára 17. janúar 2005.

nýtti hann þekkingu sína á steindum sem var tilefni fyrstu ferðar hans hingað 1954.

Ómar Bjarki og fjölskylda Walkers

Fyrir Ísland og jarðvísindin er það ómetanlegt að gögn dr. Walkers frá Íslandsárunum verði varðveitt og gerð aðgengileg lærðum og leikum. Frumkvæði og framsýni Ómars Bjarka Smárasonar jarðfræðings og tengsl hans við dr. Walker og fjölskyldu hafa skipt sköpum um þennan þátt í Breiðalssetri. Ekkja Walkers frú Hazel, dóttirin Alison Walker og aðrir aðstandendur eiga mikinn heiður skilið fyrir viðsýni og skilning sem felst í ráðstöfun þeirra á arfleifð hans. En gjöf þeirra leggur þeim sem við taka, jarðfræðisetrinu á Breiðalsvík og aðstandendum þess, miklar skyldur á herðar. Þeim arfi, sem þannig er ánafnað til okkar Íslendinga, þarf að sinna af trúmannsku og alúð

George Walker
á vettvangi með
nemendum.

Skapa þarf tengsl og vaxtarskilyrði

Á tínum Netsins skiptir staðsetning fræðsluefnis og rannsóknaraðstöðu ekki meginmáli, heldur að skrásetning, flokkun upplýsinga og aðgengi sé í góðu lagi. Styrkleiki þessarar stofnunar í byrjun er meðal annars að hún er staðsett í miðju landnámi Walkers í jaðri Breiðalseldstöðvar sem vegna lýsingar hans í ritgerðinni 1963 telst vera dæmigerð fyrir aðrar megineldstöðvar á gosbeltum heimsins. Til að jarðfræðisetrið nái rótfestu þarf hins vegar ekki aðeins að hlúa vel að því heima fyrir heldur að skapa því vaxtarskilyrði með opinberum stuðningi og að tengja það öðrum stofnunum á jarðfræða- og fræðslusviði nær og fjær. Skólar á öllum stigum eru sjálfsagðir viðskiptaaðilar slíkrar stofnunar, fræðimenn geta fundið hér skjól til rannsókna og gestir og gangandi sótt hingað fræðslu um jarðfræði Íslands og hliðstæðra svæða á hnettum.

Ian Gibson flytur
erindi við opnun
Breiðdalseturs (til
hægri).

Fámenningar staðir í fararbroddi

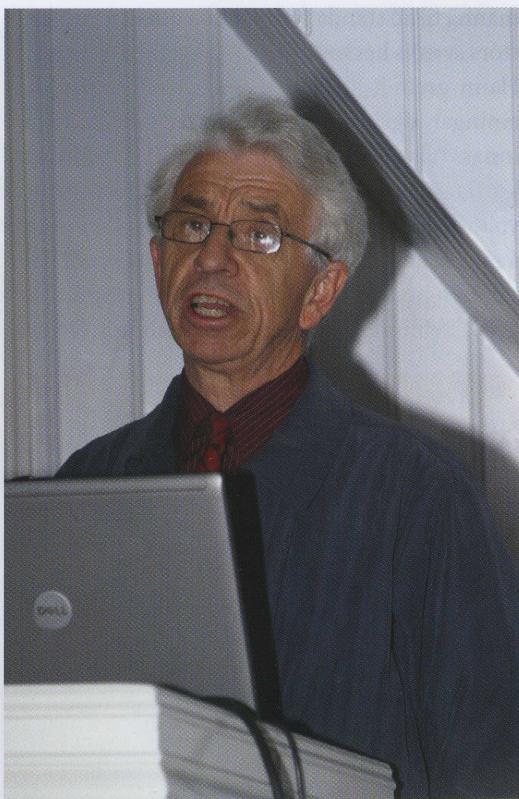
Íslendingar hafa því miður nú um stundir ekki af miklu að státa þegar kemur að náttúrufræðisöfnum fyrir almenning og skóla. Í öllum nálægum ríkjum þykja slík söfn ómissandi og stolt höfuðborga og byggða sem einhvers mega sín. Hér lendis er staðan önnur og þyngri en tárum taki hjá þjóð

Páll Baldursson
sveitarstjóri
við setningu
háttíðarfundar.

Mæðgurnar Hazel
og Alison fylgjast
spenntar með
athöfninni.

sem telst vel stæð á efnahagslegan mælikvarða. Frumkvæðið á Breiðalsvík og fleiri fámennum stöðum úti um land, sem komið hafa á fót söfnum til að auka skilning manna á náttúru og nánasta umhverfi, ætti að verða hvatning til að bæta úr á stærri stöðunum þar sem sýnisgripir hvila nú í kössum, jafnt í Reykjavík sem á Akureyri.

Endurreisin náttúrufræða

Söfn og aðrar fræðastofnanir þurfa í senn á samvinnu og sérhæfingu að halda. Austfirðingar áttuðu sig á þessu fyrir aldarþriðjungi þegar samband sveitarfélaga, SSA, kom á fót Safnastofnun Austurlands sem eins konar regnhlíf til að stilla saman strengi án þess að hver apaði eftir öðrum á safnasviði. Að þessu búa menn á Austurlandi enn í dag. Náttúrustofa Austurlands, setur og söfn á sviði náttúrufræða hér í fjórðungnum sem og annars staðar, þurfa að hafa með sér skipulegt samstarf og vinna þannig gegn einangrun og fásinni. Náttúrufræðasviðið allt á Íslandi þarf á endurreisin að halda, *renaissance*, sem samboðin sé þeim mikla efnivið vel menntaðs fólks sem nú er til staðar í landinu. Þessu nátengd er náttúruverndin og sú sjálfbæra þróun sem margir tala um en sem vill gleymast þegar til kastanna kemur.

Breiðdælingar lyfta grettistaki

Guðjón Sveinsson rithöfundur hafði á sínum tíma frumkvædi að varðveislu Gamla kaupfélagshússins og að þar yrðu varðveitt gögn dr. Stefáns Einarssonar. Varðveisla hússins var forsenda þess sem síðan hefur gerst. Ásamt Ómari Bjarka hafa heimamenn í Breiðdal stutt dyggilega við undirbúning að Breiðalssetri,

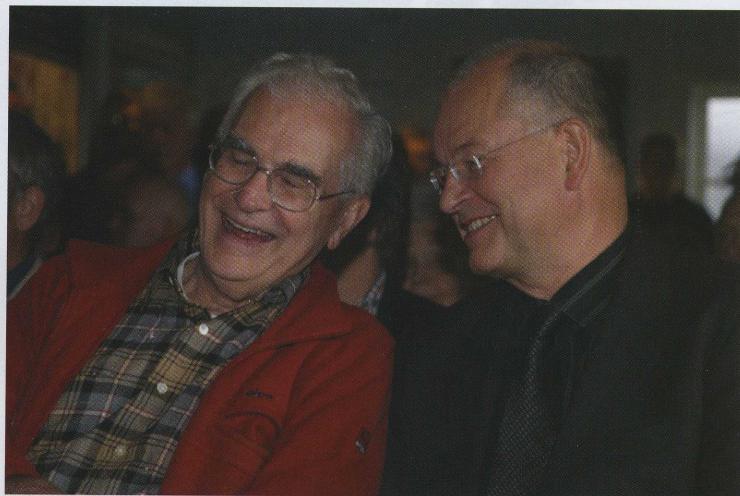

fremstir í flokki Páll Baldursson sveitarstjóri og völundurinn Björn Björgvinsson, sá síðarnefndi einnig með kaupum og uppsetningu á glæsilegu steinasafni Reynis Reimarrssonar sem kallast á við setrið í kaupfélaginu gamla.

Rannsóknir Walkers og félaga 1955–1965

Helstu ritgerðir

- Reyðarfjarðarsvæðið (Walker 1955)
- Reyðarfjörður (Walker 1959)
- Geislasteinabelti og berggangar (Walker 1960)
- Flikruberg á Austurlandi (Walker 1962)
- Fáskrúðsfjörður (Gibson, Kinsman & Walker 1963)
- Breiðdalur (Walker 1963)
- Samsettir berggangar (Gibson & Walker 1963)
- Þingmúli (Carmichael 1964)
- Íslensk jarðfræði og landrek (Walker 1965)
- Álftafjörður/Hornafjörður (Blake 1964/1970)
- Landmótun á Austurlandi (Walker 1982)

Orð í eyra. Ómar Bjarki og Lord Oxburgh við opnum Breiðdalasseturs.

Björn Björgvinsson úti fyrir Steinasafninu. Ástralskur jarðfræðingur við hlið hans.

Heimir Pór Gíslason, Guðjón Sveinsson og Steingrímur J. Sigfusson ræða saman við opnunina.

Breiðdælingurinn Heimir Pór Gíslason kynntist Walker og fjölskyldu hans þegar Walker vann í Breiðdal að rannsóknum sínum. Í minningargrein um Walker í Glettingi fyrir tveimur árum lýsir Heimir samskiptum þeirra á eftirminnilegan hátt, hógværð vísendamannsins og nægjusemi um mat og megin. Undir lok greinar segir bónðasonurinn frá Selnesi: „Ég spái því að sá tími komi að Austfirðingar minnist þessa merka manns með viðeigandi „minnisvarða“ á viðeigandi stað.“ Við höfum ekki þurft að bíða lengi eftir að sá spádómur rættist, því að nú hefur Heimi orðið að ósk sinni. Allir sem að þessu verki hafa komið eiga þakkir skildar. Austurland er ríkara eftir opnum Breiðdalasseturs.